

Posudek na disertační práci PhDr. Lukáše Novotného „Postoj konzervativní Baldwinovy vlády k pokusům o vytvoření systému kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století“
Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin 2008, 255 s. rkp.

Uchazeč ve své disertační práci, kterou vybudoval na systematickém studiu části archivních pramenů z britského Národního archivu (fondy ministerstva zahraniční, kabinetu a úřadu premiéra) pro období let 1918-1925, prokázal, že i na tak probádané téma jako je britská zahraniční politika od konce 1. světové války do poloviny 20. let 20. století, lze přinést přinejmenším v českém prostředí nové pohledy. Perspektiva, kterou zvolil, vycházela z jeho centrální teze o možné alternativě k ideji kolektivní bezpečnosti, jak byla ztělesněna nově založenou Společností národů, která se uskutečnila v polovině 20. let i zásluhou britských konzervativců. Takto totiž chápe koncepci rýnského garančního paktu, přijatou posléze v rámci širších locarnských dohod na sklonku roku 1925. Opíral se přitom o ty analýzy britské politiky, které nacházejí v politice konzervativního kabinetu Stanleje Baldwina a zejména jeho ministra zahraničí Austena Chamberlaina, ochotu posléze přijmout i když omezené, tak přece jen bezpečnostní závazky na evropském kontinentě. Konzervativní varianta (západo-) evropské bezpečnosti tak byla určitou náhradou za pro Británii nepřijatelné přímé angažmá při posílení francouzské bezpečnosti před latentní hrozbou obnovy německého expanzionismu.

Autor nepřistoupil k analýze politiky britských konzervativců čistě chronologicky, ale vymezil v prvních dvou kapitolách nejdříve jejich názory na principy Společnosti národů jako kolektivního „ochránce bezpečnosti všech mírumilovných států“. Většina konzervativců měla problém především se závazkem případné vojenské pomoci proti agresorovi a pouze „umírnění“, ke kterým patřil i A. Chamberlain, byli ochotni zaujmout úlohu zprostředkovatele mezi dvěma extrémami (křídlem prosazujícím britsko-francouzskou alianci jako alternativu k SN a izolacionistickým – imperiálním křídlem). Takto koncipované omezené závazky (jen garant) a jen pro určitý region (Rýn), které nepochybně byly obsahem rýnského garančního paktu, autor interpretuje jako tehdy jedinečně uskutečnitelnou variantu kolektivní bezpečnosti.

Zde vyvstává jeden problém – autor totiž (až na citace z Paktu SN na s. 14 a 15) nijak sám nevymezuje, co vlastně pod kolektivní bezpečností chápe. Pak se mu jeví Locarno jako jistá (omezená) varianta kolektivní bezpečnosti (viz na s. 8 Tezí „na konci jednání o německém

memorandu z ledna 1925..mělo vzejít řešení problému kolektivní bezpečnosti“, nebo na s. 7 „Londýn byl ochoten podílet se na systému kolektivní bezpečnosti, i když jen nepřímou“. Přitom jakoby si myslel, že Locarno nemělo se Společností národů nic společného: např.: (předtím „několik pokusů o vytvoření systému kolektivní bezpečnosti pod záštitou SN – Londýn – odmítl“ – s.2-3 Tezí). Jak vyplývá ze samotné práce, má na mysli ženevský protokol, resp. jeho variantu Smlouvy o vzájemné pomoci, která byla dílem mezinárodně politického příznivého klimatu po výměně vlád ve Francii (Herriot) a Británii (MacDonald) před nástupem Baldwinova kabinetu na podzim 1924. Locarno ovšem bylo regionálním paktem, ale Závěrečný protokol a další smlouvy se odvolávaly na Pakt SN, Rada SN měla určit, kdy dojde k situaci případného zásahu garanta při narušení hranic na Rýně, součástí byl i závazek Německa vstoupit do SN atd.

Sám autor ukázal v textu práce, že je si těchto skutečností vědom – dá se tedy předpokládat, že pouze použil zkratkovité formulace v Tezích a úvodu práce. V jednotlivých kapitolách bohatě využil vlastního archivního výzkumu k upřesnění a doplnění už publikovaných poznatků o politice A. Chamberlaina (tomu Baldwin zahraniční politiku téměř výlučně přenechával). Podrobně se mu věnuje i v závěru 1. kapitoly. Neopomíjí ani další zdroje poznatků jako memoáry a tisk – v obou případech mu to umožňuje text oživit barvitými výroky. Rozsáhle se věnuje i souvisejícímu problému odzbrojení a francouzské obsesi nedostatečného zajištění vlastní bezpečnosti (stojící od ztroskotané anglo-americké bezpečnostní garance z roku 1919 v popředí francouzského tlaku na Británii uzavřít spojeneckou alianci). Neopomněl žádné z důležitých témat, která hýbala evropskou a zejména britskou diplomacií této doby – od odzbrojovacích plánů prezentovaných v komisích SN (např. Esherův plán) přes přípravu janovské konference až ke ztroskotání ženevského protokolu a britské iniciativě z ledna 1925 (D'Abernonův plán překlenout patovou situaci mezi Spojenci a Německem kvůli neplnění demilitarizačních ustanovení versailleské smlouvy iniciováním Stresemannova memoranda).

Vytknout by se mu dalo kromě drobností (překlepy „Walter“ místo Walters v pozn. 198 - a to i angličtině: „Yesterday“ na s.11) snad jen to, že při formulaci závěrů byl trochu skoupý. Ve srovnání s brilantní analýzou např. jednání britského kabinetu o textu navrženého garančního paktu, kde s chvályhodnou akribií hodnotí spletité vzájemné tahy diplomacie zúčastněných velmocí, to zvláště zaráží. Oponentka by uvítala, kdyby se autor odhodlal k výslovnému vymezení vlastního přínosu pro dějiny britské diplomacie této doby, tj. zdůraznil, které jeho interpretace se liší od už dříve publikovaných. Někde také registruje rozdílnost výkladů jednotlivých historiků, ale nevymezuje se vůči nim (drobný příklad: tak

byl Chamberlain v euforii po skončení locarnské konference – názor S.Marks – nebo varoval před přílišným optimismem – názor P.Urbanitsch, s.223, p.845).

Bude k tomu mít nepochybně příležitost při obhajobě práce, kterou považuji za vysoce kvalitní, vyhovující všem kritériím kladeným na práci disertační, a kterou tedy k obhajobě doporučuji.

V Praze, 14. listopadu 2008

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Moravcová', with a long, sweeping horizontal stroke at the beginning and a small upward tick at the end.

doc. PhDr. Dagmar Moravcová, CSc.